

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

ԼՍԱՐԱՆ ԿԵՆՅԱՂՕԳՈՒՑ ԳԻՏԵԼԵԱՅ.

Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ւ Ի Ն Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Ծ Ա Շ Ո Ւ Ն Ձ Ս Ո Ւ Ր Բ Գ Ր Ո Յ.

Գ Ա Ս ԺԹ.

(Շարայար. եւ վերջ.)

Այն մեծ յաղթութենէն ետքը Յեսու ուրիշ քանի մը Թագաւորներու ալ յաղթեց, նոցա քաղաքներն առաւ, բնակիչները ջարդեց, եւ ամէն տեղ յաջողութիւն գտաւ. վասն զի Աստուած հետն էր, ինքն ալ ամենայն զինուորական քաջութիւն եւ իմաստութիւն ի գործ կըրնէր իւր կողմանէ. որով Քանանացւոց երկրին Թագաւորներէն առջի բերան տասը հատը վերուց, միւսներուն ալ՝ որ քսանի չափ էին՝ հետ զհետէ յաղթեց, ու նոցա երկիրները ձեռքերէն առաւ եօթը կամ ութը տարուան մէջ:

Այն պատերազմներէն ու յաղթութիւններէն ետքը, երբոր Խորայեւացւոց չորս բոլորը մօտաւոր թշնամիներ չմնացին, Յեսու արդէն ծերացեր ու հարիւր եօթը տարեկան եղեր էր. այնուհետեւ դադրեցաւ պատերազմ ընելէն, ժողովուրդն ալ դադրեցուց. բոլոր Պաղեստինը կամ Աւետեաց երկիրը չափել տուաւ, ու յետոյ Խորայեւացւոց ինը ցեղին եւ Մանասէի կէս ցեղին բաժնեց՝ վիճակ ձգելով ամէն մէկուն ընկնելու բաժնին վրան. իսկ Ռուբենի ու Գադայ ցեղերը, եւ Մանասէի ցեղին միւս կէսը իրենց բաժինները արդէն խնդրած ու առած էին Յորդանան գետէն անդին՝ Մովսեսի հաւանութեամբը:

Վկայութեան խորանն ու տապանակը փոխադրեց Յեսու Գադգաղայէն Սելով ըսուած բարձր ու ամուր քաղաքը, որ Պաղեստինու գրեթէ մէջտեղն էր:

Ղեւեայ ցեղին, որ այն ատենի եկեղեցականներն էին, Յեսու զատ բաժին չտուաւ, ինչպէս որ Մովսէս ալ ապսպրած էր. հապա 48 քաղաք որոշեց նոցա՝ ամէն ցեղերուն բաժին ընկած երկիրներուն մէջ, որպէս զի ժողովուրդը դիւրաւ գտնէ ամէն տեղ Աստուծոյ օրէնքները իրենց

սովրեցընող ու իրենց դատաստանները կտրող քահանաներ ու կարդացողներ:

Յետոյ առջեւը կանչեց Յեսու Ռուբենի ու Գադայ ցեղերն ու Մանասէի կէս ցեղը. գովեց նոցա քաջութիւնն ու եղբայրսիրութիւնը, որով Յորդանանէն ասդիս անցաք ըսաւ, ու ձեր միւս եղբարցը օգնեցիք՝ մինչեւ որ իրենց ժառանգելու երկիրները առին ու տիրեցին: Խրատեց զիրենք եւ օրհնեց, թշնամիներէն առնուած աւարներէն ալ շատ մը ոսկի, արծաթ, պղինձ, երկաթ, հագուստներ, կենդանիներ տուաւ նոցա եւ ճամբայ դրաւ որ երթան իրենք ալ իրենց տրուած երկիրները ժառանգեն:

Այս տեղ սուրբ գիրքը զարմանալի պատմութիւն մըն ալ կպատմէ որ հասկըցողին համար շատ դիտելու ու խելք սովրելու բան է: Այն Ռուբենի ու Գադայ ցեղերն ու Մանասէի ցեղին կէսը Յորդանանէն անդին չանցած՝ ուզեցին բարեւաշտական եւ միանգամայն վեհանձնական գործ մը ընել. բայց քիչ մնաց որ այն գործը սոսկալի արիւնհեղուծեան ու պատերազմի պատճառ լինէր բոլոր Խորայեւացւոց:

Սոքա մտածեցին մէջերնին ու Յորդանանու եզերքը մեծամեծ քարերով բարձր ու փառաւոր սեղան մը կանգնեցին՝ բարձր բլրի մը վրայ: Այս բանս երբոր լսեցին միւս 10 ցեղերը, մեծ շփոթութիւն ընկաւ մէջերնին. կարծեցին թէ այն սեղանը կանգնողներուն միտքը՝ Աստուծոմէ գլուխ քաշել ու Մովսեսի օրէնքը ոտքի տակ առնել է. վասն զի Մովսէս Աստուծոյ հրամանովը սաստիկ արգելք դրած էր որ ամենեւին չհամարձակի մէկը նոր սեղան կանգնելու ո՛ր եւ իցէ տեղ. հապա միայն վկայութեան խորանին առջեւը շինուած սեղանին վրայ ընէ ամէն մարդ իրեն զոհերն ու

ողջակեզները. այս ալ ապսպրած էր որ եթէ յանկարծ այնպիսի մարդիկ գտնուին մէջերնին որ այս հրամանը ոտքի տակ առնուն, բոլոր Խորայեւացիք ելնեն նոցա վրայ ու սպաննեն ջարդեն զանոնք: Ուստի Խորայեւացիք ամէնքը մէկէն ոտք ելան, զէնքերնին առին որ երթան պատերազմին այն երկուս ու կէս ցեղին հետ: Բայց առաջ ժողովրդեան մէջի գլխաւոր իշխանները ժողովուեցան Սելով, մէջերնին խորհուրդ րին, որոշեցին որ առաջ մարդ յուղարկեն հարցընեն նոցա թէ մտքերնին ի՞նչ է. տասը ցեղէն մէկ մէկ իշխան ընտրեցին, Փենեհէս քահանան ալ հետերնին դրին յուղարկեցին:

Գնաց Փենեհէս այն իշխաններուն հետ, ու բոլոր ժողովրդեան բերնէն փառաւոր հարտասանական հառ մը խօսեցաւ, հասկըցուց այն սեղանը կանգնողներուն թէ ո՛րչափ մեծ մեղք ու յանցանք է իրենց ըրածը: Թէ որ ձեզի դժուար երեւնայ ըսաւ՝ ամէն մեծամեծ տօներուն Սելով գալ ու այն տեղը մատուցանել ձեր զոհերը, լաւ է որ դուք ալ ձեր ստացուածքներովը Յորդանանէն ասդիս անցնիք բնակիք, քան թէ այդպիսի ապստամբութիւն ու հերձուած հանէք մեր մէջ ու ձեր մէջ:

Փենեհէսին դեռ խօսքը բերանն էր, դիմացիները ամէնը մէկէն երդում ըրին ու պատասխան տուին թէ մեք այն սեղանը ամենեւին անոր համար չկանգնեցինք որ վրան զոհ մատուցանեմք, հապա միայն անոր համար որ յիշատակ մը լինի այն մեր ու ձեր զաւակացը համար որդւոց որդի. այնպէս որ եթէ ատենով ձեր թոռները ելնեն ըսեն մեր թոռներուն թէ դուք օտար ժողովուրդ էք, Յորդանանէն անդին կբնակիք, Աստուծոյ ժողովրդեան տրուած երկիրներէն մասն ու բաժին չունիք, ուստի եւ չէք կրնար վկայութեան խորանին առջեւ զոհ մատուցանելու Աստուծոյ, — այն ժամանակը ահա այս սեղանն որ ձեր սահմանին վրայ Յորդանան գետին քովը կանգնեցինք՝ վկայ լինի որ մեք ալ ձեզի պէս հշմարիտ աստուածապաշտ եմք եւ ձեր պաշտած Աստուծոյ կպաշտեմք: Եթէ մեք միտք ունենայինք ձեզմէ բաժնուելու համար սեղան կանգնելու, յայտնի բան է որ այս սեղանը մեր եր լրին վրայ կշինէինք, եւ ոչ թէ ձեր սահմանին վրայ

որ կրնայիք դուք ո՛ր եւ իցէ ժամանակ քակել կործանել: Քաւ լիցի որ մեք Աստուծոյ դէմ ապրստամբիմք, եւ վկայութեան խորանէն զատ՝ ուրիշ սեղանի վրայ զոհ մատուցանեմք Աստուծոյ: Այս որ լսեցին Փենեհէս ու տասն իշխանները, շատ ուրախացան, դարձան ժողովրդեան ալ պատմեցին ու ամէնքն ալ փառք տուին Աստուծոյ:

Թէ որ ամէն ժամանակ ալ մարդիկ, մանաւանդ մէկ ազգէ ու մէկ ժողովուրդէ եղողները, իրարու վրայ ծուռ մտքերու գնացած ատենները այսպիսի խոհեմ կերպով շարժին, ի՞նչպէս շուտով ամէն տեսակ խռովութեանց ու երկպառակութեանց առջեւ կառնուէր: Սակայն մեղք որ ասոր հակառակը տեսնուած է շատ անգամ ամէն տեղ, եւ մասնաւորապէս մեր ազգին մէջ. վասն զի ժողովրդեան մէկ մասը՝ Թերեւս ուղիղ կամ անտարբեր մտքով բան մը կընէ, միւսները փոխանակ հարցընելու իմանալու թէ արդեօք ի՞նչ է նորա բուն միտքը՝ վրան կթափին ու չարաչար կյանդիմանեն ու կնախատեն զինքը. իսկ նա եթէ մոլորութեան մէջ ալ չէր՝ բնական կերպով մը հակառակութեան կսկսի այնուհետեւ, ու կամակորութեամբ մինչեւ մոլորութեան մէջ կընկնի ու հերձուած կիսնէ ազգին մէջ: Ի հարկէ ազգին մեծերուն պարտքն է արթուն կենալ որ հակառակութիւն եւ բաժանմունք չմտնէ ազգին մէջ, ոչ հաւատոյ կոիւնտերով եւ ոչ ուրիշ ի՞նչ եւ իցէ պատճառով. եւ այս այնքան դժուար չէ. բայց արդէն մտած հակառակութիւնը եւ բաժանմունքը վերցընելը շատ դժուար բան կը դառնայ՝ եթէ երկու կողմի հակառակողներն ալ իրարու միտքը կամաւ ծուռ հասկընան ու ծուռ մեկնեն:

Յետու տեսնելով որ իրեն մահը մօտեցաւ, Խորայեւացւոց բոլր ծերերն ու իշխանները, կարդացողներն ու դատաւորները ժողովեց Սելով՝ վկայութեան խորանին առջեւ, եւ աստուածային հոգւով լցուած՝ գեղեցիկ խրատներ տուաւ ամենուն իբրեւ իւր վերջին կտակը: Նոցա միտքը ձգեց Աստուծոյ իրենց ըրած մեծամեծ ու զանազան բարերարութիւնները՝ Աբրահամ նահապետին օրերէն մինչեւ այն ժամանակը. ապսպրեց որ Մովսէսի օրէնքներուն պահպանութեանը վրայ հաստատ կենան, իրենց չորս քովը եղած հետա-

նոս ազգերէն զգուշանան, նոցա թեո խնամութիւն ու բարեկամութիւն չընեն, որ նոցա օրինակովը կռապաշտութեան մէջ ալ չընկնին: Յետոյ խօսք առաւ անոնց բերնէն երկու երեք անգամ որ միայն իրենց հշմարիտ Աստուածը պաշտեն. մեծ քարի մը վրայ ժողովրդեան այս հանդիսաւոր խոստումը գրեց, ու այն քարը վկայութեան խորանին առջեւ տնկեց որ ամէն հոն մտնող երնողները տեսնեն ու իրենց երդմունքը մտքերնին գայ:

Ժողովուրդը արձրկելէն ետեւ ինքը Յեսու ալ քաշուեցաւ իւր քաղաքը որ Թամնասաքար կըսուէր, ու այն տեղը վախճանեցաւ ու Թաղուեցաւ 110 տարեկան: Յեսուայ վրայ փառաւոր շիրիմ կամ գերեզման մը շինուածը չեմք գիտեր. նորա որդիք ունենալուն կամ ժառանգներ ձգելով ցեղ քշելուն վրայ ալ Աստուածաշնչին մէջ յիշատակութիւն մը չունիմք. բայց նորա գործերն ու պատմութիւնը ամէն նիւթական գերեզմանէ՝ ամէն զաւակասերութենէ աւելի անմոռանալի ըրած են նորա անունը: Բնութեամբ քաղցր ու հեղափոխիչ էր, բայց զինուորական քաջութիւնն ու անաչառ արդարութիւնը ոչ երբէք ձեռքէ կծրգէր: Ըրած յաղթութիւններուն վրայ ոչ երբէք կհպարտանար, վասն զի աղէկ գիտէր թէ յաղթութիւն տուողը Աստուած է, եւ ինքը միայն Աստուծոյ կամքը հաւատարմութեամբ կատարող ծառայ է աւելի՝ քան թէ այնպիսի մեծ ժողովրդեան մը գլխաւոր իշխան ու հրամանատար:

Իւր բոլոր իշխանութեան ժամանակը չեմք տեսներ թէ ինքը նոր օրէնք մը դրած լինի. այլ խելքը միտքը այս էր որ Մովսեսի օրէնքները աղէկ պահուին. Աստուած ալ նորա հեղափոխիչ ու մարդասէր բնաւորութիւնը կերպով մը վարձատրեց, Թոյլ չտալով որ ժողովուրդը նորա դէմ ալ ըմբոստութիւններ ու հակառակութիւններ ընէ՝ ինչպէս որ կընէր մեծին Մովսեսի դէմ:

Բայց այս ըսել չէ թէ Յեսու ալ զինքը բամբասողներ ատեցողներ Թշնամիներ չունեցաւ՝ գոնէ դրսի ազգերուն մէջ. որ հարկաւ եթէ զինքը ձեռք ձգէին՝ արիւնն անգամ ծծելու պատրաստ էին: Վասն զի նա բոլոր Պաղեստինու առաջին բնակիչներուն, այսինքն Քանանացւոց, Փերեզացւոց, Ամովրիացւոց, Խեւացւոց, Ամոնացւոց, Մովաբացւոց եւ ուրիշ ժողովրդոց պատիժն եղաւ. նոքա ամէնքն ալ յաղթուեցան իրմէ, ու ոմանք Աւետեաց երկրէն ձգելով փախչելով միայն ազատեցան ձեռքէն: Օրինակի համար, դրսի պատմիչները, եւ անոնցմէ առնելով նաեւ մեր Խորենացին, կպատմեն թէ հազարաւոր տարի ետքը Ափրիկէի ծովեզերքը մեծ քար մը գտնուեր է՝ վրան այսպէս գրուած թէ «Մեք Քանանացւոց նախարարքս՝ աւազակ Յեսուին ձեռքէն փախչելով՝ եկանք այս տեղ բնակեցանք»: Խորենացին այս ալ կաւեցընէ թէ սոցա մէկն ալ Քանանիդաս անունով երեւելի նախարարն էր՝ որ Հայաստան եկեր է այն ատենները, եւ նորա սերունդէն է կըսէ Գնթունեաց նախարարութիւնը:

Հ Ա Ր Յ Ա Ս Է Ր Ե Ի Ծ Ի Ա Ծ Ա Ն.

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ.

Հ. Թէոգոսիոյ երկաթուղիէն ինչ ձայն կայ.

Ծ. Ձայն եւ խօսք եւ վիճաբանութիւն խիստ շատ կայ, բայց գործ եւ արդիւնք մինչեւ ցայժմ չերեւիր:

Հ. Ասոր պատճառն ինչ է արդեօք.

Ծ. Դիւսաւոր եւ մի միայն պատճառը կըսեն թէ փողի պակասութիւնն է. եւ որովհետեւ ճշմարիտ է այն առակը որ կըսէ. «Ոչ պա-

տերազմ ձայնիւ փողոյ (պօռուի), եւ ոչ արդիւնք առանց փողոյ» (սըլկի), անոր համար Թէոգոսիոյ երկաթուղին ալ ոչ կսկսի եւ ոչ առաջ կերթայ՝ քանի որ մէջտեղը փող չկայ:

Հ. Ուրեմն ինչ բանի վրայ են այն խօսակցութիւններն ու վիճաբանութիւններն որ ըսիր.

Ծ. Վիճողները ասոր վրայ կխօսին թէ Մոսքուայի երկաթուղին Սեւ Ծովուն հետ